

Asia: VN/22132/2020

Valtioneuvoston tasa-arvopoliittinen selonteko

Tulevaisuuden tasa-arvokysymykset

- 1. Tavoitteiden asettamiseksi on selonteossa tarkoitus käsitellä toimintaympäristössä tapahtuvia muutoksia sekä niiden ennakoitavissa olevia vaikutuksia sukupuolten tasa-arvoon. Millaisia tulevaisuutta ennakoivia tasa-arvokysymyksiä tai ongelmia mielestänne pitäisi selonteossa painottaa? Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa ja perustelkaa enintään viisi selkeää kysymystä. Mikäli mahdollista, sijoittakaa ne teemaotsikoiden alle sopivaksi katsomaanne kohtaan. Teema-alueet on esitelty edellä.**

Suomen YK-liiton lausunto valtioneuvoston tasa-arvopoliittiseen selontekoon

Kestävää kehitystä ei saavuteta ilman sukupuolten tasa-arvoa. Sukupuolten tasa-arvo on yksi Agenda 2030:n tavoitteista (tavoite 5), mutta se on myös kaikkia muita tavoitteita koskeva läpileikkaava tavoite. Lisäksi Agenda 2030:n ohjaava periaate on, että ketään ei saa jättää kehityksestä jälkeen.

Tällä hetkellä näyttää siltä, ettei yksikään valtio tule saavuttamaan tasa-arvoa vuoteen 2030 mennessä. Koronapandemia on tuonut entistä selvemmin esiin kestävän kehityksen tavoitteiden väliset keskinäisriippuvuudet, sukupuolten välisen tasa-arvon ja naisten ja tyttöjen oikeuksien merkityksen kehitystavoitteiden saavuttamiselle, sekä osoittanut kouriintuntuvasti, miksi lisäpanostuksia tasa-arvoon tarvitaan erityisesti kriisien aikana.

Sukupuolten tasa-arvoa ei saa unohtaa erilaisissa kriiseissä, kuten ilmastonmuutoksessa, talouskriiseissä ja koronakriisin jälkihoidossa. Sukupuolten tasa-arvon saralla tehtyjä saavutuksia ja tasa-arvon edistämistä koetellaan erilaisissa kriiseissä. Kriisien sukupuolivaikutukset on analysoitava, jotta korjaavissa toimenpiteissä ei päädytä heikentämään tasa-arvoa entisestään. Ilmastonäkökulma tulee kytkeä tasa-arvopoliittikkaan, sillä ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan globaalisti erityisesti jo valmiiksi haavoittuvassa asemassa oleviin henkilöihin ja ryhmiin.

Intersektionaalisuus tulee olla keskeisessä asemassa tasa-arvopoliitikassa. Ihmisiä voidaan syrjiä sukupuolen lisäksi myös muiden tekijöiden perusteella, kuten etnisyys, seksuaalinen suuntautuminen, vammaisuus, ikä, luokka tai sosioekonominen asema, ja yksittäinen henkilö voi

kohdata syrjintää useamman ominaisuutensa perusteella. Esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöt kokevat muita enemmän syrjintää. Erilaiset vähemmistöryhmien naiset ovat usein erityisen haavoittuvassa asemassa. EU:n tasa-arvostrategia 2020-2025 perustuu intersektionaalisuudelle ja Suomen tulee seurata esimerkkiä. Antirasismien tulee olla näkyvä osa tulevaisuuden suomalaista tasa-arvopoliittikkaa ja Suomen tulee toimia aktiivisesti suotuisan toimintaympäristön ja tuen takaamiseksi ihmisoikeuspuolustajille, erityisesti naisten, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä muiden vähemmistöjen oikeuksien puolustajille.

Digitalisaatio ja teknologia lisäävät mahdollisuuksia, mutta luovat uusia ihmisoikeusriskejä ja eriarvoisuutta edistäviä rakenteita. Digitalisaatio ja teknologiset innovaatiot tarjoavat uusia mahdollisuuksia ratkaista globaaleja kehitysongelmia, joihin ei ole löytynyt aikaisemmin ratkaisuja. Maailmassa on kuitenkin suuri määrä ihmisiä, jotka ovat tämän kehityksen ulkopuolella. Digitaalinen kuilu koskettaa erityisesti naisia ja tyttöjä, nuoria ja vammaisia ihmisiä kehittyvässä maissa. Myös verkon välityksellä tapahtuva häirintä ja vihapuhe ovat nousseet monissa massa merkittäviksi ongelmiksi, jotka koskettavat erityisesti tyttöjä ja naisia sekä vähemmistöihin kuuluvia ihmisiä. Digitalisaatioon ja teknologiaan liittyvät mahdollisuudet, mutta samalla niihin liittyvät eriarvoisuutta lisäävät haasteet tulisi ehdottomasti huomioida Suomen uudessa tasa-arvoselonteossa.

Tasa-arvopoliittiset tavoitteet

2. Marinin hallituksen tavoitteena on parantaa kunnianhimoisesti tasa-arvoa yhteiskunnassa ja nostaa Suomi tasa-arvon kärkimaaksi. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen kansalliset pitkän ajan tasa-arvopoliittiset tavoitteet, jotka toteutuessaan veisivät Suomea tasa-arvoisemmaksi yhteiskunnaksi? Huomioikaa, että kysymys on tavoitteista, ei välineistä tai toimenpiteistä. Tarkasteltava aika on nykyhetkestä vuoteen 2030. Mainitkaa enintään viisi konkreettista, selkeää ja seurattavissa olevaa tavoitetta.

Koulutuksen ja työelämän tasa-arvon edistäminen, joka edellyttää muun muassa sukupuolittuneen koulutusala- ja ammattialajaon pienentämistä, palkkatyön ja hoivavastuun tasaisempaa jakaantumista vanhempien kesken sekä yhdenvertaisten työllistymismahdollisuuksien edistämistä muun muassa anonyymien rekrytoinnin avulla sekä asenteita muuttamalla.

Tasa-arvon toteutumiseksi päätöksenteossa on välttämätöntä, että sukupuolivaikutuksien arviointi sisältyy kaikkien ministeriöiden toimialoille ja budjetointiin. Suomen valtio on sitoutunut sukupuolinäkökulman valtavirtaistamiseen kaikessa päätöksenteossään. Sukupuolivaikutusten arviointi eli suvaus tulee olla nykyistä keskeisemmässä asemassa lainsäädäntötyössä. Sukupuolivaikutusten arvioinnissa tulee ottaa huomioon erilaisia taustamuuttajia intersektionaalisuuden huomioimiseksi.

Naisiin kohdistuva väkivalta ja perhe- ja lähisuhdeväkivalta on saatava loppumaan. Suomi on ratifioinut Euroopan neuvoston yleissopimuksen naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä eli ns. Istanbulin sopimuksen. Suomen tulee täyttää sopimuksen sopimusvaltioiltaan edellyttämät velvoitteet, kuten tarvittavat lainsäädäntömuutokset ja palvelujärjestelmän parantamisen ml. turvakotipaikkojen riittävän määrän. Turvakotien esteettömyys on varmistettava vammaisten ihmisten oikeuksien turvaamiseksi. Maahanmuuttajataustaisten naisten riski joutua henkirikoksen uhriksi on nelikertainen verrattuna kantaväestöön. Myös tämä on huomioitava turvakotien palveluiden tarjonnassa. Samoin on huolehdittava siitä, että vastaanottokeskukset ovat kaikilta osin turvallisia naisille ja tytöille.

Naisten oikeuksien ja sukupuolten tasa-arvon edistämiseen tähtäävä kansalaisjärjestötoiminta on turvattava. Tätä voidaan tukea vahvistamalla kansalaisjärjestöjen toimintatilaa ja edellytyksiä niin kotimaassa kuin globaalisti. Suomen on toimittava jatkossakin aktiivisesti näiden oikeuksien edistämiseksi ja pidettävä niitä esillä kaikessa kansainvälisessä toiminnassaan.

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikka on ihmisoikeusperusteista ja pyrkii aktiiviseen sukupuolten tasa-arvon edistämiseen. Tavoitteen toteutumiseksi Suomen tulee laatia kokonaisvaltainen ulkopoliittikan tasa-arvostrategia.

3. Mitkä mielestänne pitäisi olla Suomen tasa-arvopoliittiset tavoitteet koskien Euroopan unionia ja kansainvälistä toimintaympäristöä? Täsmentäkää ja perustelkaa, mikäli mahdollista.

Suomen tavoitteena tulee olla vahva monenkeskisen järjestelmän ja tasa-arvon toimija ja edistää kansainvälisten sopimusten ja linjausten toimeenpanoa ja seuranta. Keskeisiä sopimuksia ja päätöslauselmia ovat naisten syrjinnän poistamista koskeva CEDAW, Pekingin ja Kairon toimintaohjelmat (naisten oikeudet ja väestönkehitys), Istanbulin sopimus ja YK:n turvaneuvoston päätöslauselmien naiset, rauha ja turvallisuus (1325) sekä nuoret, rauha ja turvallisuus (2250). Suomen tulee toimia YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin sekä Väestöraho UNFPAn vahvana tukijana sekä johtaa aktiivisesti Gender Equality tasa-arvo, teknologia ja innovaatiot –koalitiot positionsa kautta uusien ratkaisujen kehittämistä.

Erytisen painokkaasti Suomen tulee tavoitella edistystä niissä teemoissa, joilla on tällä hetkellä kansainvälisesti vähän tukijoita. Näitä ovat esimerkiksi seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet, sukupuolen moninaisuus sekä intersektionaalinen lähestymistapa, joka huomioi sukupuolen lisäksi mm. vammaisuuden, iän, etnisyyden ja uskonnon. Suomen tulee tukea sukupuolten moninaisuuden ja sosiaalisen sukupuolen huomioon ottavaa politiikkaa sekä EU:ssa että kansainvälisessä yhteisössä laajemmin.

Sukupuolten tasa-arvo kuuluu yksiselitteisesti Euroopan unionin perusoikeuskirjaan, mutta tästä huolimatta naisten ja tyttöjen oikeuksien edistämistä vastustavat tahot ovat voimistuneet myös Euroopan unionin sisällä viime vuosina. Odotamme Suomelta edelleen yksiselitteisiä ja voimakkaita linjauksia tasa-arvon edistämisestä Euroopan unionissa.

Suomen tulee ajaa sukupuolten tasa-arvon vahvaa asemaa EU:n ulkosuhdehallinnossa. EU julkaisi uuden ulkosuhteita koskevan tasa-arvosuunnitelman (Gender Action Plan III) vuoden 2020 lopulla ja toimintasuunnitelman tavoitteiden käytännön toteutumiseen täytyy kiinnittää erityistä huomiota. Evaluaatio on osoittanut, että edistystä on tapahtunut edellisen toimintasuunnitelman aikana hitaasti ja EU:lla on vielä paljon käyttämätöntä potentiaalia edistää kumppanimaiden naisten ja tyttöjen oikeuksia.

EU:n sisäistä tasa-arvotyötä linjaa erityisesti EU:n tasa-arvostrategia. Suomen tulee toimia sen edistämiseksi, että sukupuolten tasa-arvo valtavirtaistetaan Euroopan unionin tuleviin linjauksiin, ja tasa-arvoa poikkileikkaavana periaatteena vahvistetaan EU:n päätöksenteossa. Suomen tulee vaatia EU:n kauppaa- ja investointisopimuksiin sitovia sääntöjä ihmisoikeuksien ja työntekijöiden oikeuksien

turvaamisesta ja varmistaa, että myös EU:n nykyisiä kauppasopimuksia ja niiden säädöksiä sovelletaan tasa-arvoa ja ihmisoikeuksia tukevalla tavalla

Sukupuolten oikeudellinen asema

4. Lainsäädäntö on yksi merkittävä sukupuolten tasa-arvopoliitiikan väline. Miten lainsäädäntöä tai yksilön oikeussuojaa pitäisi mielestänne kehittää sukupuolten tasa-arvon lisäämiseksi? Huomatkaa, että kysymys ei koske ainoastaan tasa-arvolakia.

Suomi on saanut huomautuksia ihmisoikeuksien määräaikaistarkastelussa (UPR 2017) transihmisten oikeuksien toteutumisesta. Translaki tulee uudistaa niin, että lisääntymiskyvyttömyysvaatimus sukupuolen vahvistamisen edellytyksenä poistetaan ja joilla sukupuolen juridinen vahvistaminen erotetaan sukupuoliristiriidan lääketieteellisistä hoidoista ja että intersukupuolisten lasten kiireettömät sukupuolipiirteitä muokkaavat lääketieteelliset hoidot tehdään tietoon perustavalla suostumuksellaan.

Kunniaan liittyvän väkivallan uhrien ja turvapaikanhakijanaisten heikkoa asemaa tulee parantaa.

Suomen on Istanbulin sopimuksen 32 artiklan ja GREVIO:n Suomella antamien suositusten mukaisesti lainsäädäntömuutoksella mahdollistettava pakkoavioliiton uhreille avioliiton päättymisen muutoinkin kuin eroamisen kautta. Pakottamalla solmitun avioliiton uhreilla tulee olla mahdollisuus avioliiton mitätöintiin niin että siviilisääty palaa entiselleen ja että uhreille ei koidu kohtuutonta taloudellista tai hallinnollista taakkaa. Lisäksi tulee huomioida Istanbulin sopimuksen 37 artikla ja GREVIO:n rikoslainsäädäntöä koskevat suositukset. Lainsäädäntöä tulee muuttaa vastaamaan Istanbulin sopimuksen pakkoavioliittoa koskevia määräyksiä ja GREVIO:n suosituksia.

YK:n tasa-arvojärjestö UN Womenin vuonna 2017 ilmestyneen raportin mukaan moni sukupuolensa vuoksi vainoa kokenut nainen ei saa turvapaikkaa EU-maista lainsäädännön aukkojen vuoksi. Naisilta on evätty turvapaikka, vaikka he ovat joutuneet esimerkiksi kunniaan liittyvän väkivallan, pakkoavioliittojen tai ihmiskaupan uhreiksi. YK:n pakolaisjärjestö UNHCR kehottaa suojelemaan sukupuoleen perustuvan vainon ja ihmiskaupan kohteeksi joutuneita ihmisiä. Myös turvapaikanhakuprosesseissa on huomioitava naisten ja tyttöjen erityiset suojelutarpeet ja kotimaasta lähtemisen sukupuolittuneet syyt.

Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova asiantuntijaryhmä GREVIO on Suomea koskevassa ensimmäisessä arviointiraportissaan (9/2019) tuonut esille turvapaikanhakijoiden ja pakolaisten kanssa työskentelevien asianajajien ja järjestöjen huolen puhuttelukäytännöistä, joiden ne katsovat vaikeuttavan väkivallan ja vainon esille tuomista. Myös vuonna 2016 tehdyt oikeusapua koskevat rajoitukset ovat johtaneet tilanteeseen, jossa oikeusavun saaminen on vaikeutunut ja jossa avustajan tiedot ja ymmärrys sukupuolittuneesta väkivallasta saattavat olla puutteelliset. Turvapaikkaprosessiin osallistuvilla on oltava riittävä ymmärrys kunniaväkivallasta, jotta he osaavat tunnistaa sen merkkejä. Suomi ei tällä hetkellä pysty täysin takaamaan väkivaltaa kohdanneiden (turvapaikanhakija)naisten ja -tyttöjen turvallisuutta Istanbulin sopimuksen mukaisesti. Lisäksi GREVIO on raportissaan kehottanut Suomea takaamaan, että vastaanottokeskukset ovat kaikilta osin turvallisia naisille ja tytöille.

5. Moniperusteisella syrjinnällä tarkoitetaan syrjinnän kohteeksi joutumista sukupuolen ja jonkin muun ominaisuuden perusteella. Se voi olla myös rakenteellista. Mitkä moniperusteisen syrjinnän kysymykset mielestänne pitäisi ehdottomasti käsitellä selonteossa?

-

Muut huomiot

6. Muuta mahdollisesti huomioitavaa selonteon valmistelussa?

-

Laukko Helena
Suomen YK-liitto